

5. Att skapa en teaterföreställning utifrån teaterövningar

Startpunkten till ett föreställningsarbete kan se väldigt olika ut, det kan vara en redan skriven pjäs där du anpassar den till gruppen, men det kan också vara en föreställning som växer fram i gruppens gemensamma teaterarbete, så kallad Devising.

Från improvisation till devising

Devising som begrepp kommer från engelska språket *device* och betyder att *sätta samman* eller *att hitta på*, det är alltså en processinriktad teater som bygger på de idéer som finns inom gruppen. I stället för ett färdigskrivet manus så kan utgångspunkten vara en teaterövning såsom (liftaren), men det kan också vara egna erfarenheter, material från noveller, dikter, biografier eller ett musikstycke. Det som är centralt i framväxten av teaterföreställning genom devising är improvisation.

Improvisation som metod och uttrycksmedel är central inom all teaterträning. Begreppet kommer från latinets *improvisus* och betyder oförsedd eller oförmodad. Improvisation är ett brett begrepp och finns inom alla estetiska ämnen, inom specifikt teater så använder man improvisation inom fyra områden:

- Som ett pedagogiskt hjälpmedel inom teaterträning (ex. uppvärmning av kropp och röst, samt som träning i kontakt och samspel).
- Arbetsmetod i den konstnärlig process (ex devising).
- Som medel för att undersöka karaktärer, situationer och relationer i ett föreställningsarbete.
- Som en egen teatergenre, improvisationsteater (en föreställning som utifrån vissa mer eller mindre förutbestämda förutsättningar växer fram under föreställningens gång, se exempelvis Gbg impro och improvisationsstudion, STHLM)

Teaterprofessorn Karin Helander (1951-) menar på att ett embryo till definition, är att man låter det oförberedda styra, att skapande och återgivande sker samtidigt i ögonblicket, att improvisatörens fantasi, kreativitet, uppfinningsrikedom genast omsätts i uttryck.

Improvisationsteatern har en hemvist inom all skådespelarträning, men just inom devising så är improvisationen *grundstoffet*. Materialet (improvisationerna) som skapas under repetitionsarbetet är det som blir underlag till föreställningen. Det är genom improvisationerna som karaktärer, scener och situationer växer fram. Det viktiga i det inledande arbetet av en devisingföreställning, även om du bestämt en viss utgångspunkt, tema osv, är att låta arbetet ske förutsättningslöst. Vanligtvis så växer centrala, starka och användbara scener fram där du minst hade anat det. Därför måste du tillåta dig som teaterledare att låta deltagarna experimentera i improvisationsarbetet, testa sidospår och emellanåt låta en improvisation hålla på lite längre än du tänkt dig. Fastna inte heller i att prata sönder utgångsläget till improvisationen, utan testa att i stället bara låta två karaktärer mötas utan att veta svaret på Var, Vad, Varför osv. Improvisation inom devising behöver inte heller enbart innebära *sceniska improvisationer*, utan det kan även vara framimproviserade dikter, rörelse- och röstinstallationer.

Den forskande fasen

Det relationella skådespelararbetet är vanligtvis utgångspunkten inom devising, med olika möten mellan roller i situationer, men glöm inte att utmana deltagarna även inom andra skådespelartraditioner. Det finns en risk i uppbyggnaden av devising att du fastnar i improvisationsscener som innehåller mycket prat. Utmana därför genom att lägga in hinder och utmaningar som utgångspunkt, där exempelvis karaktärerna inte får säga någonting fören en tredje person gör entré. En teaterföreställning består av en samverkan mellan berättelsen, skådespelaren

och det sceniska rummet, låt därför både visuella och auditiva teatertecken få utrymme i devisingarbetet. Arbeta exempelvis med improvisationer där musiken får berätta i stället för skådespelarnas repliker, eller experimentera med det sceniska rummet. Variera och bygg på dina improvisationer så du samlar på dig ett rikt material som sedan struktureras, utvecklas, men också redigeras.

Den formande fasen

Strukturen är viktig när du arbetar fram en teaterföreställning baserad på devising, du måste med tiden göra ett antal val. I det forskande skedet så kan du tillåta dig att skapa en mängd olika improvisationer, men i den mer formande skeendet så krävs det att du som teaterledare, naturligtvis ihop med gruppen börjar strukturera upp pjäsen. På samma sätt som du arbetar med en redan skriven text, så behöver ni ställa den centrala frågan – Vad handlar föreställningen om? Det är inte bara beskrivningen av handlingen, utan vad ni vill säga med föreställningen. På samma sätt som ni bestämmer syftet och målet med en teaterövning, på samma sätt behöver ni rikta in er på vad som är föreställningens budskap. Naturligtvis så behöver ni inte skylta detta i varje scen, men för att skapa en struktur för er processinriktade teater så behöver ni vara överens om vad som är i förgrunden och vad som är i bakgrunden.

Under *lägga fast* delen så behöver ni komma överens om föreställningens början, mitt och slut. Det är du som teaterledare som har överblicken över materialet därför behöver du ta ett extra stort ansvar i att förmedla vad du ser, alltså vara *ögat i salongen*. I detta skede av processen kan det även finnas behov av att *redigera* oklarheter i föreställningen.

Som sagt kan utgångspunkten för ett devisingprojekt vara inspiration från yttre idéer så som tidningsartiklar, konstverk, filmer och musik, men det kan också vara inspiration från gruppens egna idéer så som tidigare improvisationer och teaterövningar. Det viktiga i devisingarbetet är att det är en kollaborativ process där alla får utrymme att bidra. För vissa grupper är denna föreställningsprocess klockren, men ibland behöver teaterledaren ta en mer *ledarcentrerad* funktion och då kan ett redan skrivet teatermanus vara utgångspunkten.